

Ελληνική Δημοκρατία
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Ηπείρου

Κλινική Άσκηση στη Λογοπαθολογία 3

Ενότητα 3 : Διαγνωστικές & Θεραπευτικές
Προσεγγίσεις σε Ειδικούς πληθυσμούς (Προβλήματα
Ακοής-3)

Ταφιάδης Διονύσιος

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τμήμα Λογοθεραπείας

Κλινική Άσκηση στη Λογοπαθολογία 3

Ενότητα 3: Διαγνωστικές & Θεραπευτικές Προσεγγίσεις σε Ειδικούς πληθυσμούς (Προβλήματα Ακοής-2).

Ταφιάδης Διονύσιος

Εργαστηριακός Συνεργάτης

Ιωάννινα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

- Αναφορά στην στοιχειοθετημένη επιστημονικά θεραπευτική παρέμβαση των βαρήκων, και των τυφλοβαρήκων πληθυσμών.

Περιεχόμενα ενότητας

- Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας
 - Στοχοθεσία
 - Συμβουλευτική Γονέων
 - Πρώιμη Παρέμβαση
 - Θεραπευτικές Προσεγγίσεις

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (1 από 11)

- Σύμφωνα με τον Moores (2001), οι πιο συνηθισμένες μέθοδοι επικοινωνίας και διδασκαλίας είναι:
- Προφορική Μέθοδος, η οποία αποκαλείται και προφορικο-ακουστική.
- Ολική Επικοινωνία
- Δίγλωσση – Διαπολιτισμική Προσέγγιση

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (2 από 11)

- Οι παραπάνω τρόποι επικοινωνίας, με διάφορες παραλλαγές, είναι οι επικρατέστεροι σήμερα, τρόποι επικοινωνίας στα σχολεία των κωφών. Ειδικότερα, η Προφορική Μέθοδος Επικοινωνίας χρησιμοποιεί τα παρακάτω κανάλια επικοινωνίας (Schildroth, & Hotto, 1993):
- Για την **Αντίληψη της γλώσσας** κύριο κανάλι θεωρείται η χειλεοανάγνωση.

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (3 από 11)

- Για την Έκφραση της γλώσσας οι οπαδοί της μεθόδου αυτής χρησιμοποιούν την ομιλία.
- Μια παραλλαγή της προφορικής μεθόδου είναι η **Ακουοεκπαιδευτική μέθοδος** (Δράκος, 2003).

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (4 από 11)

- Τα κύρια επιχειρήματα των οπαδών της προφορικής μεθόδου είναι ότι οι βαρήκοοι, προκειμένου να ενταχθούν στον «κόσμο των ακουόντων» πρέπει να μάθουν να διαβάζουν τα χείλη των άλλων και να μιλάνε καθαρά. Ακόμα, υποστηρίζουν ότι η χρήση νοημάτων είναι ευκολότερη για τα κωφά παιδιά.

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (5 από 11)

- Η Υποβοηθούμενη Ομιλία (Crued Speech) αποτελεί κύρια μέθοδο ανάπτυξης ομιλίας, όμως χρησιμοποιείται σε μερικά σχολεία και σαν μέθοδος επικοινωνίας και ανάπτυξης της γλώσσας στο κωφό παιδί. Αναπτύχθηκε από τον Cornett to 1965.

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (6 από 11)

- Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτήν ο ομιλητής όταν μιλάει χρησιμοποιεί ταυτόχρονα συγκεκριμένα σχήματα χεριών, για να διευκολύνει τον “συνομιλητή” του να διακρίνει τα φωνητικά στοιχεία της ομιλίας, τα οποία δε διακρίνονται οπτικά μέσω χειλανάγνωσης.

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (7 από 11)

- Ολική Μέθοδος Επικοινωνίας: το 1968, ο David Denton, διευθυντής του σχολείου κωφών του Maryland των ΗΠΑ, πρότεινε μια καινούρια μέθοδο επικοινωνίας στην εκπαίδευση των κωφών, την Ολική Επικοινωνία. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, το κωφό παιδί έχει το δικαίωμα να μάθει τη γλώσσα σε οποιοδήποτε κανάλι είναι πιο πρόσφορο. Μπορεί δηλαδή να αντιληφθεί την ομιλία μέσω νοημάτων, χειλοανάγνωσης, δαχτυλογραφής κλπ.

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (8 από 11)

- Νοηματική Γλώσσα: Είναι η γλώσσα που χρησιμοποιούν οι Κωφοί στη μεταξύ τους επικοινωνία και στην Κοινότητα των Κωφών. Είναι οπτική γλώσσα που σχηματίζεται από συγκεκριμένες κινήσεις και σχήματα χεριών, του προσώπου και της στάσης του σώματος. (Κουρμπέτης & Μαρκάκης, Σταϊνχάουερ, 1999).

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (9 από 11)

- Νοηματική Γλώσσα: Είναι οπτική γλώσσα γιατί προσλαμβάνεται από το οπτικό κανάλι κι όχι από το ακουστικό, αποτελείται από κινήσεις και όχι από ήχους. Επειδή όλες οι γλωσσολογικές πληροφορίες πρέπει να γίνουν αντιληπτές από τα μάτια, η Νοηματική είναι φτιαγμένη με τέτοιο τρόπο, ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες και να εκμεταλλεύεται τις δυνατότητες της όρασης, όπως η ομιλία υπακούει τους κανόνες της ακοής. (Κουρμπέτης, Μαρκάκης, Γ. Σταϊνχάουερ, 1999).

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (10 από 11)

- Ένας λογοθεραπευτής είναι ικανός για την αξιολόγηση του λόγου ενός παιδιού με δυσκολίες στην ακοή. Αφού λάβει το ιστορικό του παιδιού, κατά τη διάρκεια του οποίου θα ρωτήσει τους γονείς σημαντικές πληροφορίες για την προγεννητική περίοδο (κύηση), την γέννηση και την ανάπτυξή του, θα προβεί σε ανάλυση του αυθόρμητου λόγου του παιδιού. (Πολυχρονοπούλου, 2003).

Μέθοδοι Επικοινωνίας και Διδασκαλίας (11 από 11)

- Επιπλέον, θα αξιολογήσει την αντίδραση του παιδιού στον ήχο, το πώς αυτό αντιλαμβάνεται το λόγο (κατανόηση του λόγου - γραμματική και λεξιλόγιο), την έκφρασή του και την πραγματολογία, δηλαδή το πόσο σωστά χρησιμοποιεί το παιδί τον λόγο. Τέλος, αξιολογούνται οι μη λεκτικές ικανότητες του παιδιού. (Πολυχρονοπούλου, 2003).

Στοχοθεσία

Στοχοθεσία (1 από 4)

- Οι στόχοι της θεραπείας διαφοροποιούνται ανάλογα με το βαθμό της βαρηκοΐας και την ιατρική αποκατάσταση που έχει επιλεγεί για το παιδί (ακουστικό βαρηκοΐας ή κοχλιακό εμφύτευμα). Έτσι, στις ελαφριές περιπτώσεις, το παιδί θα χρειαστεί βοήθεια στην αντίληψη και άρθρωση μερικών μόνο, λιγότερο ηχηρών συμφώνων.

Στοχοθεσία (2 από 4)

- Σε μέτριες βαρηκοΐες θα χρειαστεί εντατικότερη θεραπεία στην άρθρωση και στο λεξιλόγιο και στο να μάθει να χρησιμοποιεί τα μέρη του λόγου. Στις μεγάλες βαρηκοΐες και την κώφωση, ο λόγος δεν αποκτάται αυτόματα και χρειάζεται εντατική διδασκαλία.

Στοχοθεσία (3 από 4)

- Επιπλέον, στόχος της λογοθεραπείας, πέρα από την κατανόηση και την παραγωγή του λόγου, είναι και η ακουστική εκπαίδευση, δηλαδή η εκπαίδευση στη διάκριση των προτάσεων, των λέξεων και των φθόγγων του προφορικού λόγου χωρίς το παιδί να χρειάζεται να κοιτά το συνομιλητή του και να διαβάζει τα χείλη του (Snopkoff et al, 2000).

Στοχοθεσία (4 από 4)

- Προκειμένου να μπορέσει να ανταπεξέλθει ένα βαρήκοο ή κωφό παιδί στην θεραπεία κρίνεται απαραίτητη η ψυχολογική υποστήριξη τόσο από τους ιατρούς όσο και από το περιβάλλον της οικογένειά του. Ωστόσο, ιδιαίτερα στη χώρα μας υπάρχει τεράστια έλλειψη προγραμμάτων πρόληψης και πρώιμης παρέμβασης για παιδιά που παρουσιάζουν προβλήματα κώφωσης ή βαρηκοΐας.

Συμβουλευτική Γονέων

Συμβουλευτική Γονέων (1 από 2)

- Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει μία καλά οργανωμένη συμβουλευτική αγωγή προς τους γονείς κατά τα πρώτα χρόνια της διάγνωσης του προβλήματος του παιδιού τους. Ιδιαίτερη στήριξη χρειάζονται οι ακούοντες γονείς, που δεν έχουν ουσιαστικά καμία προηγούμενη πείρα με αποτέλεσμα να είναι εντελώς απροετοίμαστοι (Meadow et al, 2003).

Συμβουλευτική Γονέων (2 από 2)

- Για ένα επιτυχημένο πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης είναι αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα τόσο της οικογένειας όσο και του ίδιου του παιδιού (Moores, 1996).
- Οι ειδικοί πέρα από τις γνώσεις που ήδη κατέχουν είναι απαραίτητο να ενημερωθούν και για την οικογενειοκεντρική προσέγγιση για καλύτερη συνεργασία τόσο με τους γονείς όσο και με τα παιδιά (Λαμπροπούλου, 2007).

Πρώιμη Παρέμβαση

Πρώιμη Παρέμβαση (1 από 7)

- Συνοψίζοντας, η αποτελεσματική πρώιμη παρέμβαση πρέπει να βασίζεται:
 - A. στην καλή συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών πρώιμης παρέμβασης και εκπαίδευσης,
 - B. σε καλά συντονισμένες διεπιστημονικές ομάδες που έχουν από κοινού αρμοδιότητες, (Moore, 2009).

Πρώιμη Παρέμβαση (2 από 7)

- C. σε επαγγελματικό επίκεντρο όχι μόνο στο παιδί αλλά και στην οικογένεια και στην κοινότητα,
- D. στην παροχή εκτεταμένης και ξεκάθαρης πληροφόρησης στις οικογένειες για όλα τα θέματα που αφορούν το παιδί, καθώς επίσης και πρόσβαση σε κάθε είδος απαιτούμενης υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής υποστήριξης (Moores, 2009).

Πρώιμη Παρέμβαση (3 από 7)

- Τα προγράμματα παρέμβασης για παιδιά με ειδικές ανάγκες αφορούν δύο ηλικιακές ομάδες, τη βρεφική ηλικία, από 0-3 χρόνων οπότε η επικέντρωση στην οικογένεια, τη συμβουλευτική και την καθοδήγησή της έχει ιδιαίτερη σημασία και τη νηπιακή ηλικία δηλαδή από 3-6 χρόνων όπου αποτελεί περίοδο ζωτικής σημασίας για την μετέπειτα εξέλιξη του ατόμου και της οικογένειας του σε όλους τους τομείς και όχι μόνο τους στεία μαθησιακούς. (Yoshinaga, 2003).

Πρώιμη Παρέμβαση (4 από 7)

- Στην περίπτωση μιας σωστής και έγκαιρης παρέμβασης με τα κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα παιδιά με κώφωση θα μπορούν να συμβαδίζουν με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους (Yoshinaga, 2003).

Πρώιμη Παρέμβαση (5 από 7)

- Η πρώιμη παρέμβαση πρέπει να στηρίζεται στις ικανότητες και δυνατότητες του ατόμου και όχι στις, ούτως η άλλως, υπάρχουσες αδυναμίες του, τόσο σε επίπεδο λόγου όσο και σε επίπεδο ομιλίας ανάλογα με την δυσκολία του και το επίπεδο της. Ομοίως μπορούμε να χωρίσουμε σε δύο βασικές κατηγορίες: τη **λογοθεραπευτική αγωγή στην πρώιμη αγωγή**, όπου έγινε έγκαιρη διάγνωση και προσπάθεια αποκατάστασης και στην **αργοπορημένη**.

Πρώιμη Παρέμβαση (6 από 7)

- Η πρώτη ασχολείται με τη συμβουλευτική και την αύξηση των ακουστικών ερεθισμάτων που δέχεται αλλά και διακρίνει το παιδί καθώς και τη βελτίωση του ρυθμού και της προσωδίας της ομιλίας του με στόχο την αύξηση της καταληπτότητας του παιδιού (Bruder, 2010).

Πρώιμη Παρέμβαση (7 από 7)

- Στην αργοπορημένη θα πρέπει να ακολουθηθεί μία σειρά διαδικασιών όπως ακουστική εξάσκηση, διόρθωση άρθρωσης, ανάπτυξη λεξιλογίου εκφοράς και κατανόησης καθώς και υποστήριξη στο άτομο, την οικογένεια και την διεπιστημονική ομάδα (Meadow et al, 2003).

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις (1 από 8)

- Για μια σωστή πρόγνωση του θεραπευτικού αποτελέσματος απαιτείται η χαρτογράφηση της εξελικτικής πορείας της ακουστικής και λεκτικής ανάπτυξης, που θα βοηθήσει στην ταξινόμηση του ασθενούς στην ομάδα των προγλωσσικών ή των μεταγλωσσικών και μας δίνει πληροφορίες για το σημείο εκκίνησης της θεραπείας (McCaffrey & Sussman, 1994).

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις (2 από 8)

- Οι κωφοί άνθρωποι πρέπει να επικοινωνούν με άλλους κωφούς αλλά και ακούοντες και έχουν πολλούς τρόπους για να γίνει αυτό. Η καλύτερη μέθοδος επικοινωνίας για ένα κωφό άτομο εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένου του κατά πόσο ή όχι έχει υπολειμματική ακοή, ο τρόπος που επικοινωνεί με το οικογενειακό – φιλικό του περιβάλλον, αν πηγαίνει σε ειδικό σχολείο κωφάλαλων και γενικότερα τις προσωπικές του προτιμήσεις (Καλαντζής, 1957)

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις (3 από 8)

- Η προφορική μέθοδος διδάσκει τους κωφούς να χρησιμοποιούν οποιαδήποτε υπολειπόμενη ακοή που μπορεί να έχουν προκειμένου να διαβάσουν τα χείλη και να μιλήσουν. Μερικοί άνθρωποι προτιμούν αυτή τη μέθοδο επικοινωνίας για τους κωφούς, διότι επιτρέπει σε κωφούς ανθρώπους να αλληλεπιδρούν πιο εύκολα με ακούοντες και επιτρέπει στα κωφά παιδιά να ενσωματωθούν σε κανονικά σχολεία (Boncher et al, 1988).

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις (4 από 8)

- Η δακτυλογραφή γίνεται στον αέρα με τη χρήση του Δακτυλικού Αλφάβητου. Στη δακτυλογραφή, το χέρι που γράφει στον αέρα είναι μπροστά και πάνω από το στήθος του ομιλητή και κινείται από τα αριστερά προς τα δεξιά, όπως γίνεται και όταν γράφουμε. Το Ελληνικό Δακτυλικό Αλφάβητο (Ε.Δ.Α.) χρησιμοποιείται για την παρουσίαση των 24 γραμμάτων του ελληνικού αλφαβήτου, με κινήσεις και καθορισμένα σχήματα των χεριών και των δακτύλων (Boudreault, 1999).

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις (5 από 8)

- Η Ολική Μέθοδος Επικοινωνίας αναφέρεται στη συνδυασμένη χρήση του οπτικού, ακουστικού και φωνητικού καναλιού κατά την επικοινωνία και τη διδασκαλία των κωφών μαθητών (Hoffmeister, 1994). Η ανάπτυξη της γλώσσας και όχι μόνο της ομιλίας είναι ο κύριος στόχος της ολικής επικοινωνίας.

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις (6 από 8)

- Βασική αρχή της δίγλωσσης εκπαίδευσης είναι ο σεβασμός της κουλτούρας των κωφών και η αναγνώριση της νοηματικής ως αυτόνομης γλώσσας. Η επικοινωνία στηρίζεται στη χρήση δύο γλωσσών, της νοηματικής και της ομιλούμενης και αναφέρεται στη διαδικασία κατά την οποία ένα παιδί κατακτά αρχικά τη νοηματική ως πρώτη γλώσσα και έπειτα μαθαίνει την ομιλούμενη μέσα από την ανάγνωση και τη γραφή (Mahshie, 1995).

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις (7 από 8)

- Πρόκειται για την ικανότητα του ατόμου να προσδιορίζει τον ήχο που παράγει ο συνομιλητής του, έχοντας ως μοναδικό βοηθητικό στοιχείο την παρακολούθηση των αρθρωτών μηχανισμών της ομιλίας και τις εκφράσεις του προσώπου του ομιλητή. Η ικανότητα αυτή είναι βασική προκειμένου το βαρήκοο άτομο να καταφέρει να προσλάβει ολόκληρο το προφορικό μήνυμα που δέχεται, ειδικά όταν η ομιλία παρεμποδίζεται από εξωτερικούς παράγοντες. (Κουρμπέτης & Ευθυμίου, 2004).

Θεραπευτικές Προσεγγίσεις (8 από 8)

- Το σύστημα επικοινωνίας λειτουργεί όπως μια γλώσσα (νόημα ή σύμβολο που αντιπροσωπεύει το κάθε αντικείμενο ή μία έννοια). Τα νοήματα λαμβάνονται από τη γλώσσα της κοινότητας των ατόμων με κώφωση της κάθε χώρας που χρησιμοποιείται. Τα σύμβολα είναι εικονικά σκίτσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με διάφορους τρόπους, όπως με κάρτες, σχεδιασμένες είτε από τον δάσκαλο είτε κι από το ίδιο το παιδί ή μέσα από πρόγραμμα στον υπολογιστή.

Βιβλιογραφία (1 από 3)

- Δράκος, Δ. Γ (2003). *Ειδική παιδαγωγική των προβλημάτων του λόγου και ομιλίας* Εκδόσεις Πασχαλίδη, Αθήνα.
- Καλαντζής Κ., (1957), *Διαταραχές του λόγου στην παιδική ηλικία: Φωνή-Ομιλία- Ανάγνωση- Γραφή*, Εκδόσεις Καμπανά, Αθήνα
- Κουρμπέτης Β., Ε. Μαρκάκης, Γ. Σταϊνχάουερ, (1999). *Η ελληνική νοηματική γλώσσα και η διδασκαλία της στα σχολεία κωφών*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα
- Κουρμπέτης, Β., Ευθυμίου Ε., (2004) *Τα Πρώτα μου Νοήματα*. Καστανιώτης, Αθήνα
- Λαμπροπούλου, Β., (2007). (Επιμέλεια) *Γονείς με κωφά και βαρήκοα παιδιά*, Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2003). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες: Σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης*. Τόμος Α'. Αθήνα, εκδόσεις Ατραπός
- Boudreault, P, (1999). *Grammatical processing in American sign language: Effects of age of acquisition and syntactic complexity*, Unpublished Masters Thesis, Montreal, McGill University.
- Bruder, M. (2010). *Early Childhood Intervention: A Promise to Children and Families for Their Future*. *Exceptional Children*, 76 (3), 339-356.
- Hoffmeister, R. (1994). *Metalinguistic skills in Deaf Children: Knowledge of Synonyms and Antonyms in ASL*. In J. Mann (Ed), *Proceeding of the Post_Milan: ASL and English Literacy Conference*. Gallaudet University Press, Washington, D.C.

Βιβλιογραφία (2 από 2)

- Mahshie, S. M. (1995) *Educating Deaf Children Bilingually*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- McCaffrey, H. A. & Sussman, H. M. (1994) An investigation of vowel organization in speakers with severe and profound hearing loss. *Journal of Speech and Hearing Research*, 37, 938-951.
- Meadow-Orlans, K., Mertens, D. & Sass-Lehrer, M. (2003). *Parents and their deaf children: The early years*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Moore, D. (1996). *Educating the Deaf. Psychology, Principles and Practices*. MA: Houghton Mifflin Company.
- Moore, D. (2001). *Educating the deaf: Psychology, principles, and practices* (5th edition). Boston: Houghton Mifflin Company.
- Moore, D. (2009). *Εκπαίδευση και Κώφωση: Ψυχολογική προσέγγιση, αρχές και πρακτικές*. (επιμ. Ζώνιου-Σιδέρη, Α. & Ντέρου-Ντεροπούλου, Ε.) Αθήνα.. Εκδόσεις Ταξιδευτής.
- Schildroth, A., & Hotto, S.A. (1993). Annual survey of hearing impaired children and youth. *American Annals of the Deaf*, 138(2), 163-171.
- Shonkoff, J. P. & Meisels, S. J. (2000). *Handbook of Early Childhood Intervention*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yoshinaga-Itano, C. (2003). From screening to early identification and intervention: Discovering predictors to successful outcomes for children with significant hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 8(11), 11-30.

Σημείωμα Αναφοράς

Ταφιάδης Δ. (2015). Κλινική Άσκηση στην Λογοπαθολογία 3.
ΤΕΙ Ηπείρου. Διαθέσιμο από:

<http://eclass.teiep.gr/courses/LOGO137/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές [1] ή μεταγενέστερη. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, Διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
 Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
 ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη Δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης